

חטא בני עלי - החזרה למצרים

יניב טילינגר

לע"נ יהודה בן זלמן טילינגר
ואסתר בת שלמה נס

ראשי פרקים:

- א. ניתוח הפרק מבחינה ספרותית
 1. תיחום תאור החטא
 2. חצית הפרק
- ב. ניתוח הפרק ע"פ נושאים
 1. הפרדת הרשויות
 2. שלילתה של הבחירה החופשית
 3. משמעות הקרבן והמנחה
 4. ענין של הנשים הצובאות
 5. סיכום

א. ניתוח הפרק מבחינה ספרותית

1. תיחום תאור החטא

עיון בתחילתו של ספר שמואל מלמדנו על שני חלקים המשולבים זה בתוך זה והניתנים להפרדה זה מזה בצורה ברורה. החלק האחד הוא תאור לידת שמואל והכרוך בה (אלקנה ונשותיו בשילה, תפילת חנה, הקדשת שמואל וכו') והשני הוא תאור חטאם של בני עלי, חפני ופנחס, בנטילת בשר זבח העם בכח הזרוע ובפגיעה בכבוד הזבח. הפרדת שני החלקים זה מזה ובחינתם כשתי יחידות נפרדות תעזור לנו בבואנו להתמקד אך ורק בדמותו של שמואל ובדמויות הסובבות אותו (חנה, אלקנה ועלי) אשר על פי עיצוב דמויותיהם יכולים אנו לעצב ביתר קלות את דמותו של שמואל. אולם, בהפרידנו את שני החלקים השזורים זה בזה אנו מאבדים נקודת מבט שונה (וחשובה לא פחות) על סיפורים אלה, המאפשרת לנו להתבונן על תאורו של שמואל כנגד בני עלי החוטאים. (תאורו של שמואל הנער, ההולך וגדל בעיני העם כאיש ישר ודבק בדרכי ה' כנגד בני עלי ההולכים ומאבדים את מעמדם וכבודם בעיני ה' ובעיני העם ותאורו של שמואל ובניו של עלי מצד אביהם - שמואל ההולך בדרכיו של עלי מול בניו שלו, החוטאים לו עוד בחייו, וסרים מדרכיו.) בבואנו לבחון את תאור חטאם של בני עלי כיחידה נפרדת (ולא ביחס לשמואל) יהיה עלינו תחילה לתחום את חלק זה ע"י בחירת הפסוקים העוסקים בענינו. הפסוקים המתארים

את חטא בני עלי ועונשו הינם: פרק ב', פסוקים י"ב - י"ז, כ"ב - כ"ה, כ"ז - ל"ז, **סה"כ עשרים פסוקים.**

2. חצית הפרק

לאחר שביצענו את התיחום, נבחן את המבנה ע"פ שיטת החציה¹:

חלק א' - פסוקים י"ב - י"ז, כ"ב - כ"ה (עשרה פסוקים) - חטא בני עלי ותוכחת אביהם. חלק ב' - פסוקים כ"ז - ל"ז (עשרה פסוקים) - תוכחת איש האלוקים לעלי ועונש בית עלי. הרי לנו ההקבלות המתקבלות מחצית הפרק והשוואה בין שני החלקים שיצרנו:

חלק ב'	חלק א'	
"ובחר... לי לכהן לעלות על מזבחי... את כל אשי בני ישראל" (כ"ח)	"ומשפט הכהנים את כל העם... בא נער הכהן... חטאת הנערים..." (י"ג)	תאור מעשיהם של בני עלי כנגד תאור מטרת בחירתם המקורית:
"למה תבעטו בזבחי ובמנחתיי" (כ"ט)	"כי נאצו האנשים את מנחת ה'" (י"ז)	שימוש הכתוב במילה מנחה דוקא:
"כי מכבדי אכבד ובזי יקלו" (ל') - יקלו דוקא ולא אקל בעצמי ² , הקלת כבוד ע"י אחרים המבזים אות-החוטא נשאר בודד	"אם יחטא איש לאיש... ואם לה' יחטא מי יתפלל לו" (כ"ה) - הרגשת בדידות וחוסר אוניס	הדגשת בדידותו של החוטא בשעת הדין כנגד הרגשתו של החוטא בהקלת כבודו:
"יבוא להשתחוות לו לאגורת כסף וככר לחם" - העני חשוב כמת (ל"ו)	"כי חפץ ה' להמיתם" (כ"ה)	העונש ברצונו של הקב"ה כנגד העונש בתוכחת איש האלוקים:

1. תכליתה של החציה היא לעזור לנו לעמוד על מבנהו של הסיפור, על ההקבלות בין שני החלקים וע"פ זה, על הנקודות העיקריות אותן מדגיש הכתוב ובעזרתן הוא מנסה ללמדנו עוד על משמעותו של הפרק או הפרשה בה עוסקים. החציה תהיה בנקודה בה חלה תפנית אם בדמות הראשית ואם בסיפור בכללו. שיטת החציה מתבססת על העיקרון כי הסיפור המקראי בנוי בצורת הקבלה מזויקת ומדוקדקת בצד הלשוני ובצד התוכן.

2. בראשית רבה על הפסוק "ואברכה מברכך ומקללך אאור".

לאחר שמצאנו את ההקבלות בין שני החלקים נוכל בקלות לעמוד על מבנהו של הסיפור:

חלק א' - י"ב - ז': משפט הכהנים ותאור חטאם של בני עלי.

כ"ב - כ"ה¹: תוכחת עלי לבניו.

כ"ה²: עונשם של בני עלי.

חלק ב' - כ"ז - ל': משפט הכהנים כפי שהוא ראוי להיות ותאור החטא.

ל'²: תוכחת איש האלוקים.

ל"א - ל"ז: עונש בית עלי.

כפי שניתן לראות, הכתוב בנוי בצורת הקבלה ישרה (חלק כנגד חלק ע"פ הסדר), שני חלקי הכתוב מסודרים בצורה דומה. כעת, לאחר שמצאנו את תחומו של תאור החטא, מבנהו ונושאו ננתח את תוכנו.

ב. ניתוח הפרק ע"פ נושאים

1. הפרדת הרשויות

על מנת שנרד לשורשו של מושג זה, נחזור לתקופת הליכתם של בני ישראל במדבר. כאשר מתבקש משה, מנהיגם הראשון של בני ישראל, לסיים את תפקידו ולהעבירו לתלמידו - יורשו, יהושע, אומר משה:

"יפקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר איש על העדה..." (במדבר כ"ז, ט"ז).

שואל "אור החיים" במקום:

"וכי ניתן להעלות על הדעת שהקב"ה לא יפקיד על העדה אדם נאמן אשר

יצא ויבוא לפניו? וכי ניתן לחשוב שיפקירם כצאן במדבר?"

על שאלתו זו ניתן לענות כי כמובן שאין כוונת משה בבקשתו זו לפשוטם של דברים, מינוי אדם שיהיה מנהיג לעדה, כוונת הדברים פרטנית ועמוקה יותר. משה, שהנהיג את העם עד עתה, היה משמש בכל התפקידים - מנהיג, כהן, לוי, שופט, ראש סנהדרין וע"פ הרמב"ן³ אף מלך. משה ביצע את כל תפקידיו אלו בדרך ישרה, ללא נטיה ימין ושמאל בדברים הקטנים כבגדולים. כעת, כשמתבקש משה למסור את כל תפקידיו אלו ליורש, הוא תמה ושואל - האם ישנו אדם נוסף בעם שמסוגל יהיה לשאת את כובדם וטורחם של כל תפקידים אלה ולמלא את כולם כראוי?.

3. בפירושו על הפסוק "מחצית שקל בשקל הקודש" - שמות, ל', י"ג וכן ברמב"ם הלכות בית הבחירה, פרק ו', הלכה י"א וכן בסדר התפילות נוסח ברכות אמצעיות.

בתשובתו של הקב"ה אנו מוצאים את הפרדת הרשויות בה עניננו: "קח לך את יהושע בן נון... והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן" (שם, פסוקים י"ח-י"ט), דהיינו, הקב"ה מסכים לתמיהתו של משה ונותן לה פתרון - מימי יהושע ואלעזר ישנו המנהיג וישנו הכהן, ישנו היוצא ובא לפני העם לצרכיו הגשמיים וישנו המשמש אותם בקודש. מנקודת ציון זו והלאה בהסטוריה של עם ישראל אינו רשאי המנהיג את העם לעשות ולהשתתף בעבודת הקרבנות והמשכן - מקדש שהיא אינה תחומו אלא ע"י הכהן הנתון לצרכים אלה בימיו.

פגיעה של ממש בהפרדת הרשויות אנו מוצאים בשני מוקדים בספר שמואל. הראשון, בחטאם של בני עלי שמכיוון שהרגישו כי הבשר נתון להם וחובת העם היא לזונם ולפרנסם, חשו כי הם המנהיגים את העם ולהם נתון השלטון. ממילא, חטאו בשימוש בכח הזרוע, דבר החורג מתחום סמכותם - קבלת הבשר ולא לקיחתו. תגובתו של הקב"ה על חטאם זה של בני עלי הוא, כאמור, נוקב בדין, החלפת שושלת הכהנים וגזירת המוות על בניו - הכרתת המשך זרעו. המקום השני, הוא בפרק י"ג בעת ששאל ממתין בגלגל לבואו של שמואל ע"מ להעלות עולה לה' לפני המלחמה עם פלשתים - נדמה כי שאול גם הוא חוטא בחריגה מסמכויותיו כמלך וממהר להעלות את העולה לה' בעצמו, דבר שהיה אמור להתבצע ע"י שמואל עצמו ולא ע"י שאול (על פי ציוויו של שמואל באותות שנתן לשאול בעת משיחתו למלך בפרק י', פסוק ח'), ובכך הוא עובר על דברי שמואל וה'. גם במקרה זה, התגובה היא חריפה ביותר - אי הקמת ממלכת ישראל על ידו של שאול והחלפתו במנהיג אחר שיהיה "איש כלבבו" של הקב"ה. (נעיר את תשומת הלב לכך שמואל מגיב על מעשהו זה של שאול באופן מיידי בכך שהוא מבשר לו על אי הקמת הממלכה על ידו ללא המתנה לדברו של הקב"ה. לכאורה, העונש מובן מאליו לשמואל ואינו נזקק כלל לדברו של הקב"ה!)

2. שלילתה של הבחירה החופשית⁴

כחלק מעונשם של בני עלי על מעשיהם מוזכרת שלילת בחירתם החופשית ומניעתם מעשיית תשובה - "ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם" (ב', כ"ה). עניין זהה במהותו עולה גם לגבי פרעה, סיחון, הכנענים וכן ישראל בימי אליהו. לכאורה, קשה הדבר, כיצד יתכן שהקב"ה מונע את התשובה מאדם בגזירתו ואח"כ מענישו על חטאיו? על שאלה זו ענה הרמב"ם בהלכות תשובה, פרק ו', הלכה ג':

4 לא נעסוק בסוגיה זו בהרחבה כיון שאין היא עיקרו של המאמר

"ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעים ממנו התשובה ואין מניחים לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה"

וזו לשונו גם לגבי כל הדוגמאות שהבאנו:

"כולן חטאו מעצמן וכולן נתחייבו למנוע מהן התשובה".

הרי לנו מצב בו מחייב הדין לפני בעל הדין שתישלל בחירתו החופשית של אדם ממנו ע"מ שימות באשמת החטאים שעשה כשהיתה בידו זכות הבחירה. זהו ההסבר גם כאן, לגבי הכתוב המעיד על כך שבני עלי לא שמעו לקול אביהם "כי חפץ הי' להמיתם".

3. משמעות הקרבן והמנחה

עיקר חטאם של בני עלי כפי שהוא מצטייר ע"פ הכתוב, הוא בפגיעה בממשותו של הקרבן. בני עלי חוטאים בזלזול בכבודו של הקרבן, נטילת חלק בשר גדול יותר מהמגיע להם, נטילת בשר הקרבן בכח הזרוע - עיוות משפט הכהנים האמור בתורה. כנגד הבנה זו של חטאם, צצה ועולה תמיהה על לשונו של הכתוב בספר שמואל. בכל פרק ב' ובתאור חטאם של בני עלי, המילה "קרבן" אינה מוזכרת ולו פעם אחת, במקומה בוחר הכתוב להשתמש במילים "זבח" ו - "מנחה" - "נאצו האנשים את מנחת ה'" (ב', י"ז) וכן "למה תבעטו בזבחי ובמנחתי" (ב', כ"ט). ע"מ לענות על שאלה זו עלינו לעמוד תחילה על סמליות הקרבן והמנחה, על הרעיון העומד מאחורי כל אחד ואחד מהם⁵.

הקרבן - הקרבן מצוי אך ורק בהקשר שבין אדם למקום ויש להבינו ע"פ הוראת השורש ק.ר.ב - להתקרב, להגיע לידי יחסים הדוקים. מכאן כי תכלית הבאת הקרבן הרי היא השגה חיובית של קיום נעלה יותר (ע"י התקרבות לקב"ה), הקרבן בא לספק את צרכיו של המקריב דוקא ולא את צרכיו של אותו שאליו מוגש הקרבן. תכליתו של הקרבן הוא קירבת אלוקים, בלעדיה מרגיש האדם חסר ייעוד והוא חסר הבנה בתכליתו בעולם. (קרבת האלוקים מושגת ע"י הקרבת הנפש עצמה על המזבח, הקרבתה אל פסגת יעודה). נוכל, א"כ, להגדיר את הקרבן כייחוס מציאותו של האדם לקב"ה שהוא קנה המידה להשקפת עולמו ולאשרו של הפרט האנושי.

5. הבנת משמעותם של הקרבן והמנחה נעשתה ע"פ ביאורו של הרש"ר הירש בספר ויקרא למושגים אלו.

המנחה - משמעותה של המנחה ברוב המקומות היא הכרת שולח המנחה שכך שהמקבל הוא אדון על גורלו, דהיינו, השולח מביע במנחה את תלותו במקבל והוא נכנע ומשתעבד לו. במנחה, הנפש עצמה אינה קרבה אלא מקריבה היא את רכושה ובכך היא מבטאת את שאיפתה לקירבת ה' ע"י הגשת רכושה לאות השתעבדות. עיקרה של המנחה הוא הקמח דוקא, הוא המייצג את המזון בכל מקום והוא גם כאן המסמל את כל הנכסים שקיומו של האדם תלוי בהם. המנחה אינה נזכרת אלא ביחס ליחיד המביא אותה, מבחינה זו המנחה מסמלת את עמידתה של הנפש הפרטית אותה מפרנס הקב"ה כדי צורכה - הרי שהמנחה מביעה ג"כ את עיקרון ההשגחה הפרטית שכן כל נפש זוכה לכלכלה הראויה לה. (מכאן נבין את לשון הפסוק - "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'"). נוכל, א"כ, להגדיר את המנחה כייחוס קיומו של הפרט לה' ולהשגחתו.

כעת, כשמובנת משמעותם של הקרבן והמנחה, נביט על התקופה בה מתרחש חטאם זה של בני עלי. ספר שופטים מסתיים במילים "ובימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים, כ"א, כ"ח). משפט זה מהווה משפט המסכם בעצם את תקופת השופטים כולה בה אנו עדים למעין גלגל החוזר ונשנה⁶: העם חוטא לה', השיעבוד והלחץ מאת העמים היושבים בארץ - כעונש על חטא העם, הזעקה והתפילה לה', הגאולה מאת ה' ביד השופט וחוזר חלילה. ע"פ האברנאל בהקדמתו לספר שמואל, עלי הוא השופט האחרון והוא מהווה המשך ישיר של תקופת השופטים רבת התפוכות. על פי הכתוב ב"תנא דבי אליהו ח.", אלקנה בעלייתו למשכן בחר לו מדי שנה נתיב חדש לעליה ע"מ להעלות עימו, בדרכו, את העם. התקופה אינה פשוטה כלל, מצב העבודה במשכן אינו הרצוי והראוי, המצב הבטחוני קשה (פלישתים) וממילא גם מצבו הכלכלי של העם אינו טוב ובכל זאת, עולה אלקנה מדי שנה ולא מוותר על העליה לזבח ומשכנע בדרכו אנשים לעלות עימו. אם כך הדבר, הרי שנוכל להגדיר את קרבנם זה של אלקנה והעולים עימו כ"קרבן היראה". העם מרגיש צורך להתקרב לה' ולהתקשר אליו בעזרת עבודת הקרבנות והמשכן, אולם, אין לו נכסים רבים, ממון רב וישוב דעת מספיק ע"מ להעלות קרבנות - הקרבת הנפש. העם נאלץ להסתפק בהגשת המנחה, בהגשת הדברים המסמלים את תלותם בקב"ה, שהיא בעצם כל רכושם והרי זה כאילו הקריבו האנשים את נפשם, כיוון שיותר מכך אין להם! לכן משתמש הכתוב

6. ועיין בספר נחמייה, פרק ט', כ"ד-ל"א, בתאורו של גלגל חוזר ונשנה זה.

במילה "מנחה" - זו היתה דרגתם הגבוהה של האנשים, שהקריבו את כל רכושם, את כל מה שהיה להם ע"מ לא לוותר על הקשר לעבודת המשכן והקב"ה. (ממילה מובן גם מהי חומרת עוונם של בני עלי - פגיעתם בכבוד זבח ומנחת העם היא, בעצם, פגיעה של ממש באנשים המקריבים את כל נפשם ורכושם ע"מ לשמור על גחלת המשכן והשכינה).

4. ענין של הנשים הצובאות

מקום נוסף בו אנו מוצאים ג"כ חזרה על המונח "זבח", הוא יציאת העם ממצרים. עיון בספר שמות בחלק המדבר אודות התקופה שטרם יציאת העם ממצרים מגלה כי משה אינו מבקש מפרעה ולו פעם אחת לשחרר את בני"י לחופשי מעבודתם. בקשותיו של משה מתמקדות באישור להליכת העם מרחק שלושת ימים, לזבוח לה' במדבר. בדיבור הראשון לפני פרעה:

"שלח את עמי ויחגו לי במדבר...נלכה נא דרך שלושת ימים במדבר ונזבחה לה' אלוקינו..." (שמות, ה', א' - ג')

וכך לאורך כל הפגישות הבאות - בקשותיו של משה עוסקות בהליכה למדבר ע"מ לזבוח לה'. (ועיין ג', י"ח, ז', ט"ז, ח', ט"ז, ח', כ"ה, ט', א', י', ח'). יציאת מצרים כולה עומדת, א"כ, בסימן הזבח לה'. (כך מובן גם העימות עם פרעה שמבין כי כל הכבדה והוספת עול על העם מבחינה גשמית מקטינה את הסיכוי לחשיבה על עבודה רוחנית, שהיא בעצם מעין שיחרור והקלה לאדם. על כן, כאשר משה מזכיר לפני פרעה את הזבח, שהוא חגיגה לה', מוסיף פרעה מיד עבודה ועול עם העם - לא ניתן לעם תבן ודרושה כמות עבודה כפולה - ע"מ להרחיק את העם מכל מחשבה על עבודה רוחנית שהיא סוג של חרות). מצרים חוזרת בסיפורם של בני עלי בשני חלקי הסיפור (ע"פ חצית הפרק שעשינו בחלקו הראשון של המאמר).

בחלק א' אנו מוצאים הזכרה ל"נשים הצובאות". לכאורה, הזכרתו של ענין זה נראית מיותרת, שכן, כל עיקרו של החטא היה ביחס לקרבן דווקא ואפילו עלי בתוכחתו לבניו אינו מזכיר כלל את ענין זה. נוסף עוד שאלה: מדוע בתוכחת עלי לבניו הוא אינו מזכיר בפירוש לפניהם את הזבח בו הם חוטאים אלא מתבטא בעקיפין - "אם יחטא איש לאיש ופללו אלוקים ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו" (כ"ה) ? מדוע אינו מוכיח אותם בפירוש אודות החטא שחטאו בקרבן ?

בחלק ב' שענינו הוא תוכחת איש האלוקים, מתחיל הכתוב את התוכחה דווקא בהזכרת מצרים "...הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה" (כ"ז) מה ענינה המיוחד של מצרים בתוך חטאם של בני עלי ?

ניתן להסביר כי חטאם של בני עלי כולו סובב סביב הקרבן ושיעבוד מצרים. פגיעתם של בני עלי בזבח העם ובמנחתו מחזירה אותנו היישר לתקופת השיעבוד במצרים. גם בה, כאמור, ניסה פרעה למנוע מהעם בכל דרך אפשרית את עבודת הקורבנות. החזרה לתקופת מצרים, הרי היא חזרה למצב בו העם מאבד את הקשר עם הקב"ה, נותן ומחדש החיים, והיא כהרחקת העם ממש מכל מחשבה על עבודה רוחנית. חזרה למצב השיעבוד, ממנו כבר יצא העם, כמוה כביטולה של כל יציאת מצרים, הפיכתו של עם העבדים לעם בני חורין ומעמד הר סיני. כך גם יש להבין את האיסור המוטל על המלך על החזרת העם מצרימה - ביטול עם ישראל מהיותו עם וחזרה למצב טרום קבלת התורה.

על כן, קודם תוכחת עלי לבניו מזכיר הכתוב את הנשים הצובאות שקיבלו שאף הם תרמו רבות בגאולת מצרים: ⁷ בבנית המשכן רצו הנשים לתרום את המראות בהן השתמשו ע"מ להתקשט ולהתייפות לפני בעליהן בהיותם במצרים בעת שהגברים פרשו מנשותיהם והמראות שמשו את הנשים ע"מ לחזור לבעליהן וזהו ענין אצלנו, בחטא שעוסק כולו סביבי חזרת העם מצרימה. מסיבה זו גם לא מזכיר עלי בפירוש את חטא הזבח בתוכחתו לבניו: "ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו" - מצב זה שאתם גורמים בחטאכם, לא יהיה מי שיעמוד כנגדו אתכם. אתם, החוטאים, תשארו לבדכם וגם תפילתכם לא תהיה לכם לעזר והצלה כיוון שהחזרת העם לגלות היא החטא הגדול ביותר לפני ה' שבמצרים גילה את שמו, כחו ומלכותו לעיני כל האנושות.

עקב הסבר זה, נוכל להסביר גם את מעשי שמואל טרם המלחמה בפלישתים בפרק ז' כתיקון חטאם של בני עלי ע"י עשיית מעמד שיהיו בו מן הסממנים של יציאת מצרים וקבלת עול מלכות ה' לבדו. שמואל לוחץ על העם ומשכנע אותם להסיר את אלוהי הנכר והעשתרות מתוכם ולעבוד את ה' לבדו - כנגד גאולת עם ישראל ממצרים המשוקעת במ"ט שערי טומאה ועבודת כוכבים. השלב הבא במעשי שמואל - קיבוץ העם אל המצפה, איחוד העם - כנגד עם העבדים שהיה במצרים המתאחד סביב שליחי ה', משה ואהרן. השלב הבא במעשי שמואל הוא שפיטת העם - המשפט החברתי מהווה בסיס לכל חיי עם בריאים, רק ע"י מימוש המוסר והצדק יכול עם לכונן את מציאותו, לכן שופט שמואל את העם - ע"מ להדגיש כי מעמד זה שהוא עושה להם במצפה תפקידו הפיכתם לעם מחדש, כינון חייהם החברתיים

7. מדרש תנחומא (ורשא) על פרשת פקודי סימן ט' ד"ה "ואלה פקודי".

כימים עברו. גם המעשה האחרון, החותם את מעמד העם במצפה לפני שמואל, בו מעלה שמואל עולה לה' "טלה חלב אחד" מהווה תיקון לחטא בני עלי - מהו "טלה חלב"? טלה רך בשנים, טלה שעדיין אינו מסוגל להתקיים בכוחות עצמו בלבד וכל מזונותיו וקיומו תלויים הם ברועה המפרנס אותו ודואג לקיומו - טלה חלב זה, העולה לה' כולו, מכוון כנגד חטאם של בני עלי החוטאים לה' במנחת העם שגם היא מסמלת את תלותו הקיומית של האדם בבוראו, תלות פרנסתו וחלקו של האדם במסדר אותו ומנהיגו.

הרי לנו שכל מעשיו של שמואל במעמד העם במצפה מכוונים כלפי תיקון חטאם של בני עלי - כפי שניתחנו והסברנו אותו - בהחזרת העם מצרים וביטולו של העם מכינון חייו כיחידה חברתית בריאה ורוחנית. נשים לב להקבלה הברורה בלשון הכתוב בין לקיחת הטלה לעולה ובין לקיחת האבן בין המצפה והשן:

"ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלה עולה כליל לה' ויזעק שמואל אל ה'

בעד ישראל ויענהו ה' "

"ויקח שמואל אבן אחת וישם בין המצפה ובין השן ויקרא את שמה אבן

העזר ויאמר עד הנה עזרנו ה' "

בשני הפסוקים חוזרת הלקיחה, ישנה שימת האבן כנגד העלאת הטלה לעולה, הזעקה אל ה' וענייתו כנגד האמירה "עד הנה עזרנו ה'". (הלקיחה, הפעולה, התפילה אל ה' ותגובתו של הקב"ה) והרי זה בדיוק מה שמנסה לעשות שמואל במעמד זה! לקיחתו של העם - קיבוצו ואיחודו, החזרתו בתשובה והחזרתו אל עבודת ה', התפילה והזעקה של העם אל ה' ותגובתו של ה' לאות על כך שתשובת העם התקבלה ותוקן הפגם שיצר בעם חטאם של בני עלי.

5. סיכום

חטאם של בני עלי סובב כולו סביב זלזול עבודת הקרבנות ופגיעה באנשים הבאים למשכן שילה ל"זבח הימים". חלוקת תאור החטא והכרוך בו לשני חלקים עזרה לנו למצוא את מבנהו של הכתוב שכאמור, נכתב במבנה של הקבלה ישרה בין שני החלקים. בשני החלקים מצאנו את החזרה על תאור החטא, השימוש המיוחד במילה "מנחה" במקום "קרבן", בדידותו וחוסר האונים של החוטא והעונש כפי שהוא מבוטא בפי ה' ובפי איש האלוקים.

עמדנו על ענין הפרדת הרשויות בו חטאו בניו של עלי בכך שחרגו מתחום המותר להם, הזכרנו את שאול החוטא בהעלאת העולה לבדו וניסינו להבין ע"י כך את חומרת עוון זה. הזכרנו בעניינם של בני עלי את שלילתה של הבחירה החופשית

והבאנו את הסברו של הרמב"ם בהלכות תשובה לדבר זה. שני הנושאים בהם התמקדנו בעיקר הם: שימוש הכתוב במילה "מנחה" כביטוי לתלותו המוחלטת של מגיש המנחה באותו שאליו היא מוגשת ובכך ניסינו להסביר את חומרת חטאם של בני עלי שזלזלו והפחיתו מכבודה של המנחה שהוגשה ע"י העם שהיתה, למעשה, כל רכושם וכל קיומם. הנושא השני בו התמקדנו הוא הזכרת ענין הזבח וענינן של הנשים בתאור החטא, דברים שהחזירונו לתקופת השיעבוד במצרים, היציאה ממצרים - הפיכתם של בני ישראל לעם וקבלת התורה. מתוך הרמזים בכתוב לתקופת השיעבוד, מצאנו הסבר נוסף לחטא בני עלי והוא החזרת העם מצרימה תוך ביטול הפיכת בני ישראל לעם, ערעור על קבלת התורה וקבלת מלכותו של הקב"ה בעולם שגם היא קשורה ישירות לגילוי בניסים שעשה במצרים.